

szuverén hatalom. Az a bizalom, amit a nyelvnek ama ereje iránt érzünk, hogy képes változtatni a társadalomban, a világban elfoglalt helyzetünkön, a demokratikus politikai kultúra alapja. Ahol ez meggyengül, antidemokratikus mozgalmak keletkeznek. A demokratikus társadalomnak az a lényege, hogy itt minden tapasztalat és minden óhaj nyelvvé tud válni, univerzális értelemre tartva igényt. Ez teszi oly fontossá a művészeteket, az irodalmat, a színházat és általában a kultúrát.

Az ökológiai válság és a nemzetekfeletti politikai szervezetek egyre növekvő befolyása mutatja, hogy a nemzetállam korszaka végérvényesen letűnt. A nacionalizmus ennek ellenére nem veszített politikai jelentőségéből. Egy nagy és nyomasztó problémát takar, amit így lehetne megfogalmazni: a nemzet nem mesterséges, hanem történelmi közösség, melynek része a természetes nyelv – s ezáltal egy sajátosságos világfelfogás –, mely minden egyént meghatároz és behatárol. Korunk két meghatározó ereje, a technika és a tudomány, azonban függetlenek az emberek természetadta korlátaitól, a hagyományoktól, a földi élet által ránszabott időnktől és helyünktől. A tudomány és a technika nemzetekfeletti és nem függ történelmi kategóriáktól. Kérdés, mit jelent a tudomány és technika nemzetekfelettsége, szabadságot vagy inkább szolgátságot? Integrálandó-e a tudomány és a technika a nemzeti hagyományba, vagy a társadalmat inkább a hagyománytól való kritikai távolságtartásra alapozzuk, melyet a tudomány és a technika kínál?

A nemzetállam eszméje a planetáris korban is jelentős szerepet tölt be: egybefogja a társadalmat, melynek egyes szeletei azáltal, hogy mind specializáltabb funkciókat vesznek át, egymástól mindjobban eltávolodnak. Csak a természetes nyelv nyitottságából születhet az egésznek egy meggyőző eszméje, valamilyen közös nyelv, mely nélkül nem lehet ésszerűen élni. A nemzetállam a maga pozitív demokratikus értelmében azt jelenti, hogy az emberek többsége hisz a közös nyelv erejében, vagyis a megegyezés lehetőségében. Ez a nemzetállam korszakából ránk hagyományozott remény a demokrácia legfőbb erkölcsi normája.

A nacionalizmusnak megvan a maga destruktív oldala is, s ez „a nemzetek etnikai természetességének és tisztaságának” a mítosza. Minden nemzet a valóságban politikai konstrukció. Történelmünkben ez különösen nyilvánvaló: milyen értelemben saját múltunk a huszitizmus, melyből Palacky a cseh nemzet történelmi nagyságának eszméjét eredezteti? Ez az állítólagos, a múlt által létrehozott nemzet voltaképpen egy kitalált, politikai fogalom.

A cseh és szlovák nemzet olyan konstrukció, mely gazdagította életünket, a pusztá etnikai identitásnál magasabb értelmet adva neki. Közös államunk, miként Európa más államai is, egy eszme, ezért széthullhat ugyan kisebb és alacsonyabbrendű eszmékre, de nem valamiféle természetes és tiszta nemzetegészekre.

Érdekes módon, „a nemzet etnikai természetessége és tisztasága” mítoszának hatása valamiképpen mindig frusztrált kisebbségek megalomán pszichológiájával állt kapcsolatban: Napóleon nem volt francia, Sztálin sem orosz, Hitler sem német. Válságos időkben a frusztrált kisebbségeknek ez a pszichológiája ideológiává válhat és túlsúlyba kerülhet.

VÁCLAV BELOHRADSKÝ

A lehetetlen megkísértése

Cigány gyermekek a sarudi

Általános Művelődési Központ intézményeiben

Sarud egy kisközség a Tisza-tó partján. Lakosainak száma: 1600 fő. Összetételét tekintve? Igen magas a cigány etnikumú lakosok száma. Az óvoda gyermeklétszáma: 60, az iskoláé: 129 fő. Az iskolások mintegy 80%-a részesül napközis ellátásban. Az óvoda és iskola gyermeklétszámának 60%-a cigány származású. Szüleik többsége mára munkanélküli.

Községünkben 1969-től működik óvoda, de csupán 1974-től kezdődött meg a cigány gyermekek óvodai beiratása. Ezt követően folyamatosan egyre többen járnak óvodába. 1980-ban a 2,5-6 éves korosztályból már 60% az óvodás, ez a szám '85-től napjainkra 90% fölé emelkedett. A gyerekek általában másfél éves koruktól óvodások. Mindez igen lényeges a hatékony iskolaelőkészítés tekintetében.

Az Általános Művelődési Központ nevelőtestülete olyan lehetőségeket keresett, melyek segítségével kompenzálhatóak a hátrányok. A hetvenes években szervezett Általános Művelődési Központ lehetőséget nyújtott, hogy különböző művelődési formák beindításával (klubok, csoportfoglalkozások formájában) az intézményben helyet kapjon a „Totyogó-csoportos” gyermektől a nyugdíjasokig minden nemzedék.

Lehetőségünk volt a sarudi gyermekek, felnőttek kulturált művelődési lehetőségeinek megteremtésére.

Kezdetől fogva számolnunk kellett a környezeti és szociális hátrányokkal és ezek kompenzálásának feladatával. Így került sor többek között az Általános Iskola alsó tagozatában *Zsolnai József* Nyelvi Irodalmi Kommunikációs programjának adaptálására, – majd ezt követően Zsolnai Tanár úr által kidolgozott *Értékközvetítő és képességfejlesztő* program helyi bevezetésére.

A család és óvoda közötti jó kapcsolat kialakítását, a szülők pedagógiai kultúrájának emelését, a család és óvoda közötti átmeneti nehézségek csökkentését segítette az ún. Totyogó-csoport, (ez jelenleg nem működik, de minden lehetőséget megragadunk, hogy újraindíthassuk). Bevezettük az ún. óvó-tanító rendszert, ami elősegíti az óvoda és iskola közti átmenet nehézségeinek áthidalását. Az óvoda középső csoportjától az iskola 3. osztályáig ugyanazon nevelő kíséri a gyermeket végig. (Ezek a nevelők kettős képzéssel rendelkeznek.) Az óvó-tanítók és a gyerekek együttlétének pedagógiai eredménye, hogy csökkent az iskolaeretlen gyermekek, és (ami még ennél is lényegesebb) az osztályismétlők száma.

Lehetőségünk volt három évvel ezelőtt óvodánk nevelő-oktató munkájába új programot beépíteni. Ennek lényege: az értékközvetítő és képességfejlesztő program adaptálása iskolaelőkészítő jelleggel óvodánkban. Nem volt túl nehéz ezt megtenni, mert az ONEP (Óvodai Nevelés Programja) nagyon sok tekintetben éppen az egyéni képességeknek megfelelő, differenciált fejlesztést, az anyanyelvi nevelés hatékonyságát és fontosságát, a kulturált magatartási formák kialakítását emeli ki.

Az AMK testülete pályázatok révén külső szakmai segítséget is kapott. Olyan cigány-értelmiséghez tartozó szaktektélyek támogatását kaptuk meg, mint *Péli Tamás, Kovács József, Szecső Zoltán, Nyári László, Váradi Géza, Szentirmai István* stb. Ők segítettek, hogy mindennapi munkánk során beépítsük az értékes cigánykultúra elemeit az intézmény „kultúráképebe”. Ezzel párhuzamosan az OKI Iskolafejlesztési Központja részéről *Trencsényi László*, az akkori Népművelési Intézet részéről *Vaikó Éva* volt segítőtársunk. Ők huzamosabb időt töltöttek Sarudon, megismerték az itt élő embereket, problémáikat, problémáinkat. Alternatív javaslataik nagyban segítették születéstől az élet végéig tartó életszakasz egészét átfogó, Sarudra adaptálható művelődési kínálat és eszközrendszer kialakítását.

Egy évvel ezelőtt megjelent újságcikk szerint e körzeműködések segítségével Sarudon könnyebben születhettek ilyen eredmények, mint más hasonló adottságú településen. Ezt személyesen cáfoltam meg. Mindannyian, akik ebben a munkában részt vettünk, tudjuk, hogy a sarudi nevelőközösség azért is képes folyamatos megújulásra, mert igényli ezt a megújulást. Továbbá, a megszerzett többlettudást sohasem tekintettük, és ma sem tekintjük magántulajdonnak, minden jelentkező testületet szívesen láttunk és látunk jelenleg is tapasztalatcserére.

Természetesen ezekhez a programokhoz anyagi háttér is kellett és kell ma is. Az oktatásügyben dolgozók pontosan tudják, hogy költségvetésünk nem ad arra lehetőséget, hogy az intézményekben tanuló gyermekek és az érintett családok minőségben és mennyiségben többet kapjanak olyan területeken, melyek városokban vagy más szerencsésebb településeken elérhetőek. Mi a többletforrásokat pályázatok útján szereztük és sze-

rezzük meg. Élünk a Közművelődési, Szabadművelődési, Soros, Sport, Környezetvédelmi alapítványok pályázati kiírásainak lehetőségeivel. Felelősségünk tudatában és így kellő felelősséggel vállaljuk, hogy bekapcsolódunk azokba a kísérleti folyamatokba, melyek gyermeink tudását, társadalmi beilleszkedését, későbbiek folyamán képzettségük megszerzését segítik elő.

Jelenleg az Egyesült Államokból induló „Head Start” gyermekfejlesztő-nevelő programot szeretnénk átvenni és alkalmazni óvodánkban, amennyiben megmértetésünk után erre alkalmasnak találhatunk. Ez a program helyi közösségekre épül, és sarkalatos pontja ismét a szülőkkel való együttműködés lehetősége. A program kiterjed a nevelésre, oktatásra, a családra, az egészségügyre, a táplálkozásra, a szociális szolgáltatásokra. Pszichológus kollégák segítségével nevelőközösségünk majd lassan olyan módszerek birtokába jut, amellyel remélhetjük, hogy jelenlegi társadalmunkban, vagy leszűkítve: oktatásügyünkben természetes módon végbemenő változásokat megtanuljuk és megtanítjuk befogadni.

Az elmúlt 25 év tapasztalatai alapján a jövőre vonatkoztatva is érdemes következtetéseket lehet levonni. A tényszerű eredmények elérésében döntő a pedagógus szerepe, személyisége. Munkájának jellemzője kell legyen a türelem, a következetesség, a megújulásra-készség és nem utolsósorban a környezettel szembeni empátiakészség. Mindezek megléte alapfeltétele a gyerek és nevelő, felnőtt intézménylátogató és szakember közötti partnerkapcsolatnak.

Kistélepülés lévén, intézményi gyermeklétszámunk a központi normatívák alapján olyan költségvetést biztosít, amelyet működésünk érdekében valamilyen módon pótolnunk kellett. Hosszas megfontolás után az ÁMK vezetősége három évvel ezelőtt olyan vállalkozási forma létrehozásáról döntött, ami két területen is hasznos a sarudi gyermekek számára. Kialakítottunk a Tisza-tó partján egy sátorozóhelyet, ahol május közepétől, június végéig működtetünk „ÉKP-tábort” a mi gyermekeinknek és a vendégiskolások gyermekei számára. Július 1-től augusztus 20-ig a sátorozóhely szolgáltatásait bárki igénybe veheti. A tábor bevételét működési kiadásaink hiányainak pótlására és olyan feladatok ellátására fordítjuk, amelyet a szülők (anyagi helyzetük miatt) nem tudnak biztosítani. Ilyen például: úszásoktatás 5 éves kortól, színházlátogatás Egerben első osztályos kortól, közös kirándulások szervezése az óvodások és szüleik számára. Továbbá ebből fedezzük az iskolai osztálykirándulásokat, a logopédusok tiszteletdíját is, s még olyan „luxust” is megkockáztatunk, hogy télen a jelentkező gyermekek szinte térítésmentesen hétvégi sítáborban vehetnek részt.

Úgy gondolom, hogy az eddigiekben megfogalmazottak bizonyítják, hogy Sarudon és a hasonló településeken a művelődési intézményeknek többet kell felvállalniuk a kötelezően előírt feladatoknál.

VÉGH MIHÁLYNÉ

Üzenet

*A Cigánymagazin című TV műsorból**

Tisztelt Cigánymagazin Szerkesztőség!

Mi a kalocsai 1 számú Általános Iskola cigánytanulói vagyunk. És azzal a panasszal fordulunk önökhöz, hogy a tanárok kivételeznek velünk. Ezalatt azt értjük, hogy nem tanítanak minket angolul, ehelyett inkább leküldenek minket a testnevelés terembe. Pedig nekünk nagy szükségünk lenne az angol nyelvre, főleg a számítástechnikára, mert vannak köztünk továbbtanulók is, akik középiskolába vagy szakmunkásképzőbe akának menni.

rövidített és szerkesztett változat